

Verslag van de N.M.V.-excursie in Zuid-Limburg op 24 en 25 oktober 1998

door

A.D.P. van Peursen & S.M.A. Keulen

Deelnemers (foto 1)

De heer J.P.M. Clerx met zijn gezin (op zaterdag), de heer en mevrouw Huneker en de heren R. Cok, E. Gittenberger, J. Goud, E.A. Jansen, S.M.A. Keulen, A.D.P. van Peursen, E. Tzimas en H.P. Wagner.

Inleiding

De excursie in het zuiden van Limburg werd georganiseerd in samenwerking met, en aan de hand van informatie over de verschillende terreinen verstrekt door, de Stichting ARK. Deze informatie is ook gebruikt ten behoeve van de excursie-aankondiging. Twee leden van Stichting ARK hebben de excursie op zaterdag begeleid en tevens nuttige tips gegeven voor de excursie van zondag. Mede hierdoor is de excursie een succes geworden. De in dit verslag verwerkte gegevens zijn gebaseerd op de determinaties van de vondsten in het veld, op zaterdagavond in de jeugdhierberg bij Dousberg te Maastricht en op zondagmiddag tijdens een koffiestop. Achteraf zijn er nog gegevens beschikbaar gekomen uit nader gedetermineerd materiaal. Het gaat hierbij om het materiaal uit de door de heren Keulen en Clerx genomen strooiselmonsters (Ingedaël, strooiselmonster van het bos op de helling), het materiaal van de heer Jansen (met name zoetwater van Hochter Bampd), het nader gedetermineerde materiaal van de heren Van Peursen en Wagner (alle vindplaatsen) en het door de heren Gittenberger en Goud van het Nationaal Natuurhistorisch Museum verzamelde en gedetermineerde materiaal (alle vindplaatsen).

Gegevens over vondsten en waarnemingen worden verwerkt in het kader van het Atlasproject Nederlandse Mollusken en opgenomen in de database van EIS-Nederland. Volgens afspraak worden de gegevens ook doorgegeven aan de Stichting ARK, zodat het inzicht over de fauna van hun terreinen wordt aangevuld.

In de overzichtslijsten zijn de vondsten alfabetisch opgenomen, de naamgeving en soortnummering is gebaseerd op De Bruyne et. al., 1994. Dankzij de goede achtergrondinformatie, de kopieën van de kaarten, de ter plaatse verstrekte informatie door de medewerkers van de Stichting ARK en de goede weersomstandigheden om slakken te zoeken (het hele weekeinde was het ideaal verzamelweer met aan het eind van de middag regen), kan er worden teruggekeken op een succesvolle excursie. Of om één van de deelnemers te citeren: "Dit smaakt naar meer!"

Met dank aan de heer Wallbrink voor het determineren van *Pisidium*'s welke verzameld werden in de grindput van Hochter Bampd.

Zaterdag 24 oktober

Vanaf het verzamelpunt station Houthem - St. Gerlach vertrokken de deelnemers naar het gebied Ingedael/Bergse Hei, om hier de eerste inventarisatie op de aanwezigheid van mollusken uit te voeren. Ingedael is de dalvlakte van de Geul bij Houthem. Deze is nog niet zo structuurrijk omdat het hier om oorspronkelijk intensief benutte graslanden gaat. Dit is het eerste voorbeeldgebied (vanaf 1996) voor de natuurontwikkeling langs de Beneden-Geul. Het doel van deze natuurontwikkeling is om weer een natuurlijke oever langs de Geul te laten ontstaan. De in dit gebied aanwezige Koninkpaardjes waren soms te publieksvriendelijk.

De Amersfoortcoördinaten van deze vindplaats zijn (globale aanduiding):

horizontaal **184.5-8**

verticaal **319.7-9**

[In tabel 1 staan de hier gevonden soorten vermeld onder I]

Via de oevers van de Geul zijn de deelnemers naar de beboste helling aan de zuidzijde van het riviertje gelopen en hebben op verschillende plaatsen in dit aangrenzende hellingbos Bergse Hei naar mollusken gezocht. Het is een gevarieerd loofbos met een verloop in samenstelling, van kalkrijk/voedselrijk beneden aan de helling tot kalkarm/voedselarm boven aan de helling. Enkele mensen hebben de bodem afgezocht naar *Platyla polita* (Hartmann, 1840). In strooisel dat later thuis door één van de deelnemers bewerkt is, zijn meerdere exemplaren van deze soort gevonden. Daarnaast was één van de deelnemers heel enthousiast, toen hij naast andere vondsten, een groot leeg huisje vond van *Helix (Helix) pomatia pomatia* Linnaeus, 1758.

De Amersfoortcoördinaten van de vindplaatsen langs de Geul en de beboste helling zijn:

horizontaal **184.0-4 tot 183.5-7 (looprichting)**

verticaal **319.5-6**

[In tabel 1 staan onder II de vondsten van deze vindplaatsen vermeld. Onder III zijn de soorten uit strooisel vermeld]

Door een aantal deelnemers is het materiaal van deze vindplaatsen gescheiden bewaard en geregistreerd waardoor er wat specifiekere informatie per locatie beschikbaar is. In tabel 2 staan deze gegevens vermeld. Het gaat om de volgende vindplaatsen:

IzG Ingedael stukje helling tussen de Geul en het pad

Amersfoortcoördinaten:

horizontaal **184.1-4**

verticaal **319.6**

Ih Ingendaël helling ten zuiden van het pad langs de Geul

Amersfoortcoördinaten:

verticaal 319.5-6

horizontaal 184.0-4

IW Ingendaël helling ten zuiden van de Wolfdriesweg

Amersfoortcoördinaten:

verticaal 319.7

horizontaal 183.5-7

Daarna is er gepauzeerd in Grand Café Brakkenberg. Voor één van de deelnemers duurde dat te lang en hij maakte dan ook van de gelegenheid gebruik om naast het café naar slakken te zoeken (foto 2). Aan het eind van de middag is nog de 'Groeve Curfs' bezocht en is er in de daarbij gelegen bossen 'De Dellen' naar mollusken gezocht. In deze groeve wordt mergel gewonnen. Hoewel de buien wat tegen zaten weerhield dat de deelnemers er niet van om in het oude, deels afgewerkte deel van de groeve enthousiast naar mollusken te zoeken. Hoewel het resultaat wat tegen viel (3 soorten) zijn er genoeg andere interessante dingen gezien en gehoord. De begeleiders van de Stichting ARK vertelden enthousiast over het natuurbeheer dat men gaat toepassen in het oude gedeelte van de groeve. Er werd gewezen op de in het gebied aanwezige dieren (o.a. sporen van reeën), ook zijn prachtige oranje bekerzwammen gezien. Een aantal deelnemers hebben ook nog stukken 'pijp-vuursteen' meegenomen

De Amersfoortcoördinaten van de vindplaats in de 'Groeve Curfs' zijn:

horizontaal 181.8-9 tot 182.0-1

verticaal 320.0-1

[In tabel 1 staan onder IV de vondsten van deze vindplaats vermeld]

Op de terugweg naar de parkeerplaats is nog door een aantal deelnemers in het bos 'De Dellen' naar slakken gezocht.

De Amersfoortcoördinaten van de vindplaats in het bos 'De Dellen' zijn:

horizontaal 181.5-6

verticaal 320.1-3

[In tabel 1 staan onder V de vondsten vermeld]

Op de parkeerplaats werd er nog dankbaar gebruik gemaakt van de moderne techniek. Dankzij de mobiele telefoon waren de deelnemers toch in staat om zich op tijd te melden bij de jeugdherberg bij Dousberg. Om circa 17.15 vertrok men in kolonne naar de jeugdherberg.

's Avonds moest er na de maaltijd bij een Chinees in Maastricht nog gewerkt worden. Naast het ophalen van herinneringen en het leggen van contacten kon dankzij de twee meegebrachte binoculaires een groot deel van het verzamelde materiaal op naam worden gebracht.

Tabel 1: overzichtslijst gevonden landmollusken 24 oktober 1998

	I	II	III	IV	V
068700 <i>Acanthinula aculeata</i> (Müller, 1774)			*		
072800 <i>Aegopinella nitidula</i> (Draparnaud, 1805)	*	*	*		
072900 <i>Aegopinella pura</i> (Alder, 1830)		*	*		
072700 <i>Aegopinella nitens</i> (Michaud, 1831)			*		
077700 <i>Arianta arbustorum arbustorum</i> (Linnaeus, 1758)	*		*		
071400 <i>Arion (Arion) ater rufus</i> (Linnaeus, 1758)	*		*	*	
071750 <i>Arion (Kobeltia) distinctus</i> Mabilie, 1868		*			
071725 <i>Arion (Kobeltia) hortensis</i> Férussac, 1819		*			
071900 <i>Arion (Microarion) intermedius</i> Normand, 1852	*	*			
071600 <i>Arion (Carinarion) silvaticus</i> Lohmander, 1937			*		
073900 <i>Boettgerilla pallens</i> Simroth, 1912		*			
062600 <i>Carychium minimum</i> Müller, 1774			*		
062700 <i>Carychium tridentatum</i> (Risso, 1826)			*		
070500 <i>Cecilioides (Cecilioides) acicula</i> (Müller, 1774)	*		*		
077900 <i>Cepaea (Cepaea) hortensis</i> (Müller, 1774)	*	*	*		
078000 <i>Cepaea (Cepaea) nemoralis</i> (Linnaeus, 1758)	*		*		
069400 <i>Clausilia (Clausilia) bidentata bidentata</i> (Ström, 1765)			*	*	*
069600 <i>Clausilia (Clausilia) rugosa parvula</i> Férussac, 1807		*			
066300 <i>Cochlicopa lubrica</i> (Müller, 1774)	*	*			
066400 <i>Cochlicopa lubricella</i> (Porro, 1837)		*	*		
074400 <i>Deroceras (Deroceras) laeve</i> (Müller, 1774)		*	cf		
074500 <i>Deroceras (Agriolimax) reticulatum</i> (Müller, 1774)	*				
071000 <i>Discus rotundatus</i> (Müller, 1774)	*	*	*	*	
077600 <i>Helicodonta obvolvata</i> (Müller, 1774)		*	*		
078500 <i>Helix (Helix) pomatia pomatia</i> Linnaeus, 1758		*	*		
074800 <i>Lehmannia marginata</i> (Müller, 1774)			*		
075200 <i>Limax (Limax) maximus</i> Linnaeus, 1758		*			
069700 <i>Macrogastra (Macr.) attenuata lineolata</i> (Held, 1836)		*	*		
069800 <i>Macrogastra (Pseudovestia) rolpheii</i> (Turton, 1826)		*	*		
069100 <i>Merdigera obscura</i> (Müller, 1774)		*	*		*
077100 <i>Monachoides incarnatus</i> (Müller, 1774)		*	*		
073100 <i>Nesovitrea (Perpolita) hammonis</i> (Ström, 1765)			*		
073500 <i>Ocychilus (Ocychilus) draparnaudi</i> (Beck, 1837)	*	*	*		
072100 <i>Phenacolinax (Phenacolinax) major</i> (Férussac, 1807)	*	*	*		
040550 <i>Platyla polita</i> (Hartmann, 1840)			*		
036700 <i>Pomatias elegans elegans</i> (Müller, 1774)		*	*		
070900 <i>Punctum (Punctum) pygmaeum</i> (Draparnaud, 1801)			*		
068200 <i>Pupilla (Pupilla) muscorum</i> (Linnaeus, 1758)			*		
067800 <i>Sphyradium doliolum</i> (Bruguère, 1792)		*	*		
070300 <i>Succinea (Succinea) putris</i> (Linnaeus, 1758)	*	*			
077300 <i>Trichia (Trichia) hispida</i> (Linnaeus, 1758)	*	*	*	*	
067000 <i>Truncatellina cylindrica</i> (Férussac, 1807)			*		
068400 <i>Vallonia costata</i> (Müller, 1774)	*	*	*		
068500 <i>Vallonia excentrica</i> Sterki, 1892			*		
067600 <i>Vertigo (Vertigo) pygmaea</i> (Draparnaud, 1801)			*		
072500 <i>Vitrea (Crystallus) contracta</i> (Westerlund, 1871)			*		
072200 <i>Vitrina (Vitrina) pellucida pellucida</i> (Müller, 1774)	*	*	*		*
073800 <i>Zonitoides (Zonitoides) nitidus</i> (Müller, 1774)	*	*			

Tabel 2: Specificatie vindplaatsen 24 oktober 1998

	IzG	Ih	IW
072800 <i>Aegopinella nitidula</i> (Draparnaud, 1805)	*	*	
077900 <i>Cepaea (Cepaea) hortensis</i> (Müller, 1774)		*	
071000 <i>Discus rotundatus</i> (Müller, 1774)	*	*	*
077600 <i>Helicodonta obvoluta</i> (Müller, 1774)		*	*
078500 <i>Helix (Helix) pomatia pomatia</i> (Linnaeus, 1758)		*	*
075200 <i>Limax (Limax) maximus</i> Linnaeus, 1758		*	
069700 <i>Macrogastra (Macrogastra) attenuata lineolata</i> (Held, 1836)	*	*	*
069800 <i>Macrogastra (Pseudovestia) rolphii</i> (Turton, 1826)	*		*
069100 <i>Merdigera obscura</i> (Müller, 1774)			*
077100 <i>Monachoides incarnatus</i> (Müller, 1774)		*	*
073500 <i>Ocychilus (Ocychilus) draparnaudi</i> (Beck, 1837)		*	*
072100 <i>Phenacolimax (Phenacolimax) major</i> (Férussac, 1807)		*	
036700 <i>Pomatias elegans elegans</i> (Müller, 1774)		*	*
067800 <i>Sphyradium doliolum</i> (Bruguière, 1792)	*	*	
070300 <i>Succinea (Succinea) putris</i> (Linnaeus, 1758)	*	*	
077300 <i>Trichia (Trichia) hispida</i> (Linnaeus, 1758)		*	*
068400 <i>Vallonia costata</i> (Müller, 1774)		*	
072200 <i>Vitrina (Vitrina) pellucida pellucida</i> (Müller, 1774)	*		*
073800 <i>Zonitoides (Zonitoides) nitidus</i> (Müller, 1774)		*	

Zondag 25 oktober

Na voor de meeste deelnemers een goede nachtrust werd 's ochtends door een kaartleesfoutje (wij bleken een brug te ver te zitten) eerst een bosje bij een mineralenfabriek aan de Zuid-Willemsvaart geïnventariseerd. Een gunstige bijkomstigheid was dat vlak naast het bosje modder (baggerspecie) gedeponeed was. Deze was waarschijnlijk uit de Zuid-Willemsvaart afkomstig. In de modder zat onder andere de soort *Sphaerium (Sphaerium) rivicola* (Lamarck, 1818), een soort die in Nederland niet veel wordt gevonden (zie Gittenberger et. al., 1998: 224 en 226). Het heeft geen zin om van de gevonden zoetwatermollusken de coördinaten van de vindplaats te geven, omdat de herkomst van de baggerspecie niet precies bekend is. De gevonden soorten zijn in tabel 3 onder I vermeld.

De Amersfoortcoördinaten van de vindplaats bosje bij de mineralenfabriek (België) zijn:
horizontaal 177.4-5

verticaal 325.4-5

[In tabel 4 staan de gevonden soorten van deze vindplaatsen onder VI (zie ook foto 3)]

Door deze extra ongeplande vindplaats werd het geduld van de heer Keulen op de juiste parkeerplaats bij Hochter Bampd wel wat op de proef gesteld. Toch heeft de vondst van de *Sphaerium*-soort de groep ertoe doen besluiten om 's middags nog

even verder te zoeken in de gedeponeerde baggerspecie, met als er gevolg dat er nog meer losse kleppen en enkele doubletten van deze soort zijn gevonden.

Hochter Bampd is sinds 1992 onder beheer van de Stichting ARK. Dit gebied ligt in België, ten westen van de Maas en ten noorden van Maastricht tegen de Nederlandse grens aan. Hochter Bampd is een afwisselend gebied van open water (een voormalig grindgat), grazige terreinen en bosgebieden. Het totale terrein heeft een oppervlakte van 45 ha waarvan 13 ha water. Eerst werd een broekbos met daarbij een grazige vegetatie op verschillende plaatsen afgezocht. Naast leuke vondsten leverde dat ook leuke plaatjes op (foto 4). Aangezien in het kader van het ANM ook grenshokken vallen, worden ook vondsten op Belgisch grondgebied verwerkt.

De Amersfoortcoördinaten van de landslakken van Hochter Bampd (België) zijn:

horizontaal 176.4-5

verticaal 324.2-0 / 323.9-6 (looprichting)

Er is op verschillende plaatsen binnen het gebied gezocht.

[In tabel 4 staan de gevonden soorten van deze verschillende vindplaatsen onder VII]

Een drietal vondsten zijn het apart vermelden waard: tussen een groot aantal exemplaren van de soort *Vallonia excentrica* Sterki, 1892 zat een juveniel exemplaar van de soort *Vallonia costata* (Müller, 1774). Verder werd de soort *Monacha* (*Monacha*) *cartusiana* (Müller, 1774) op een populier gevonden. Gezien de in Gittenberger et. al., 1984 gegeven verspreidingskaart (pag. 176, kaart 89) een aardige vondst, al is het dan op Belgisch grondgebied. Hetzelfde geldt voor *Pseudotrichia rubiginosa* (Rossmässler, 1838), welke later in door Gittenberger verzameld materiaal werd herkend.

Zoals hiervoor reeds is vermeld, ligt in dit natuurgebied een voormalig grindgat. Aan de westoever, deels in het water, groeien veel bomen. Door de hoge waterstand was het doen van waarnemingen en het zeven aan deze westkant van het grindgat lastig. Aan de andere zijde (oostzijde) van het water ligt een kleine landtong, zonder bomen. Hier was zeven wel goed mogelijk en het leverde dan ook leuke vondsten op. Met name wordt hier gewezen op de verschillende *Pisidium* soorten [*Pisidium* (*C.*) *casertanum* (Poli, 1791) forma *plicata* Zeissler, *Pisidium* (*C.*) *nitidum* Jenyns, 1832 forma *crassa* Stelfox en *Pisidium* (*P.*) *subtruncatum* Malm, 1855]. Daarnaast werden door de heer Wagner op een stuk hout in het water een aantal exemplaren van de Gewone rivierkreeft *Astacus astacus* (zie Adema, 1989 voor meer informatie) gevonden. Een aantal exemplaren zijn meegenomen om verder te bestuderen en om te kijken of er mee gekweekt kan worden. Omdat er een paar echte vechtersbazen bij waren moesten ze gescheiden naar Leiden vervoerd worden.

De Amersfoortcoördinaten van de vindplaatsen van de zoetwatermollusken uit het grindgat van Hochter Bampd (België) zijn:

westzijde verticaal 323.3; horizontaal 176.4-5

oostzijde verticaal 323.4; horizontaal 176.6

[In tabel 3 staan de gevonden soorten van het grindgat onder II]

Tabel 3: Overzichtslijst gevonden zoetwatermollusken 25 oktober 1998

	I	II
064500 <i>Anisus (Disculifer) vortex</i> (Linnaeus, 1758)		*
008700 <i>Anodonta anatina</i> (Linnaeus, 1758)	*	
037900 <i>Bithynia (Bithynia) tentaculata</i> (Linnaeus, 1758)	*	*
022000 <i>Dreissena (Dreissena) polymorpha</i> (Pallas, 1771)	*	
065000 <i>Gyraulus (Gyraulus) albus</i> (Linnaeus, 1758)		*
024500 <i>Musculium lacustre</i> (Müller, 1774)		*
066000 <i>Physella (Costatella) acuta</i> (Draparnaud, 1805)		*
023203 <i>Pisidium (Casertiana) casertanum</i> (Poli, 1791) forma <i>plicata</i> Zeissler, 1962 ¹		*
023701 <i>Pisidium (Casertiana) nitidum</i> Jenyns, 1832 forma <i>crassa</i> Stelfox ¹		*
024200 <i>Pisidium (Pseudeupera) subtruncatum</i> Malm, 1855		*
063600 <i>Radix auricularia</i> (Linnaeus, 1758)		*
063803 <i>Radix ovata</i> (Draparnaud, 1805) ²		*
024600 <i>Sphaerium (Shadinicylas) rivicola</i> (Lamarck, 1818)	*	
008500 <i>Unio (Unio) pictorum pictorum</i> (Linnaeus, 1758)	*	
008600 <i>Unio (Unio) tumidus</i> Philipsson, 1788 ³	*	
035500 <i>Valvata (Cincinna) piscinalis piscinalis</i> (Müller, 1774)	*	*
035200 <i>Viviparus (Viviparus) viviparus</i> (Linnaeus, 1758)	*	

Na de laatste bemonstering van het grindgat heeft één van de deelnemers tevergeefs geprobeerd om nog wat zoetwatermollusken uit de Maas (Belgische zijde) te halen met behulp van een schepnet (appelmoeszeef aan een steel). Helaas is dat niet gelukt. Wel zijn er een tweetal soorten landslakken gevonden die op planten langs de oever zaten.

De Amersfoortcoördinaten van deze vindplaats zijn:

horizontaal 176.7

verticaal 323.8

[In tabel 4 staan de gevonden soorten onder VIII]

- 1 Voor deze *Pisidium* soorten zijn de door de heer Wallbrink aangegeven forma's opgenomen. *Pisidium (Casertiana) casertanum* (Poli, 1791) forma *plicata* Zeissler, 1962. Het gegeven nummer is een voortzetting van de door Janssen (1975) gegeven nummering, hoewel deze forma niet in deze publicatie is opgenomen. Deze forma heeft een plooi op de umbo die meer of minder ontwikkeld kan zijn (Gittenberger et al., 1998: 209, fig. 533, 560 en 561). Door Wallbrink (1995) is deze forma voor het eerst in Nederland verzameld. *Pisidium (Casertiana) nitidum* Jenyns, 1832 forma *crassa* Stelfox. In Gittenberger et al., 1998 staan de verschillende plaatsen aangegeven waar deze forma (dikschalig, sterkere ribbelstructuur en brede slotplaat) voorkomt. Onder andere wordt er gesproken van zandputten, het voormalige grindgat van Hochter Bampd is hiermee vergelijkbaar.
- 2 Bij deze soort moet wel gewezen worden op de gehele discussie rondom de *Radix peregra* / *ovata*-groep (Gittenberger et al., 1998: 128).
- 3 Voor deze soort is de naam gebruikt zoals opgenomen in Gittenberger et al. (1998: 177-178).

Na een korte pauze in een café bij een zeer klein gehucht langs de Maas, gingen nog een aantal deelnemers op weg naar de laatste locatie van deze excursie. Bij de koffie kon men genieten van de heerlijke vlaai en was men in de gelegenheid om appels te kopen. Helaas voor de Nederlandse waarnemingen zaten de overgebleven excursiedeelnemers ook hier niet op de juiste plek. De landtong waarop gezocht werd was wel juist maar het Nederlandse grondgebied bevond zich aan de andere kant van een behoorlijk breed water van het (Nederlandse) grondgebied dat we wilden bezoeken. De landtong waar gezocht is ligt tussen het verbindingskanaal 'Albertkanaal-Maas' en de Maas, op Belgisch grondgebied. Onderzocht zijn de bermen iets ten noorden van de 'Sluis van Lanaye' met wederom leuke vondsten, o.a. *Helicella (H.) itala* (Linnaeus, 1758) en redelijk grote exemplaren (12,5 mm.) van de soort *Oxychilus (O.) draparnaudi* (Beck, 1837).

De Amersfoortcoördinaten van deze vindplaats zijn:

horizontaal **176.4**

verticaal **311.3-5**

[In tabel 4 staan de gevonden soorten onder IX]

Ook het struweel langs de weg kreeg de nodige aandacht. De coördinaten van deze vindplaats komen ongeveer overeen met die van de vorige vindplaats. De gevonden soorten zijn wel apart bewaard en genoteerd. In tabel 4 staan de gevonden soorten onder X vermeld.

Tot slot is nog even iets verder op de landtong in noordelijke richting gezocht. De paar soorten die daar gevonden zijn, zijn niet gescheiden bewaard van de eerdere gedane vondsten op deze landtong. Na nog even getrakteerd te zijn op een stevige bui (deed er niet meer toe, het was een prima weekend) ging de groep om circa 17.30 huiswaarts. Iedereen bedankt voor zijn/haar aanwezigheid!

Geraadpleegde literatuur

- Adema, J.P.H.M., 1989. De verspreiding van rivierkreeften in Nederland. Nieuwsbrief European Invertebrate Survey - Nederland, 19: 3 - 10.
- Bruyne, R.H. de, R.A. Bank, J.P.H.M. Adema & F.A. Perk, 1994. Nederlandse naamlijst van de weekdieren (Mollusca) van Nederland en België. Feestuitgave ter gelegenheid van het zestigjarig jubileum van de Nederlandse Malacologische Vereniging, november 1994.
- Gittenberger, E., W. Backhuys & Th. E.J. Ripken. 1984. De landslakken van Nederland. KNNV Uitg. 37.
- Gittenberger, E. & A.W. Janssen (red.), 1998. De Nederlandse Zoetwatermollusken. Recente en fossiele weekdieren uit zoet en brak water. Nederlandse Fauna 2. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & EIS-Nederland, Leiden.
- Glöer P. & C. Meier-Brook, 1994. Süßwassermollusken. Deutscher Jugendbund für Naturbeobachtung.
- Janssen, A.W., 1975. Systematische lijst van Nederlandse recente en fossiele mollusken. Mededelingen Werkgroep Tertiaire en Kwartaire Geologie, 12 (4): 115-170.
- Kerney, M.P. & R.A.D. Cameron, 1980. Elseviers slakkengids. Amsterdam/Brussel.
- Wallbrink, H., 1995. Een opmerkelijke vondst in de Nieuwe Merwede: *Pisidium casertanum plicata*
- Zeissler, 1962. Correspondentieblad van de Nederlandse Malacologische Vereniging, 284: 61-65.

Tabel 4: Overzichtslijst gevonden landmollusken 25 oktober 1998

	VI	VII	VIII	IX	X
072800 <i>Aegopinella nitidula</i> (Draparnaud, 1805)	*	*		*	*
071*** <i>Arion</i> spec.		*			
071725 <i>Arion</i> (<i>Kobeltia</i>) <i>hortensis</i> Férussac, 1819				*	
071600 <i>Arion</i> (<i>Carinarion</i>) <i>silvaticus</i> Lohmander, 1937	*	*			
069900 <i>Balea</i> (<i>Alinda</i>) <i>biplicata biplicata</i> (Montagu, 1803)					*
077*** <i>Cepaea</i> spec.	*				
077900 <i>Cepaea</i> (<i>Cepaea</i>) <i>hortensis</i> (Müller, 1774)					*
078000 <i>Cepaea</i> (<i>Cepaea</i>) <i>nemoralis</i> (Linnaeus, 1758)					*
069400 <i>Clausilia</i> (<i>Clausilia</i>) <i>bidentata bidentata</i> (Ström, 1765)	*			*	
069600 <i>Clausilia</i> (<i>Clausilia</i>) <i>rugosa parvula</i> Férussac, 1807					*
066300 <i>Cochlicopa lubrica</i> (Müller, 1774)	*	*		*	
074500 <i>Deroceras</i> (<i>Agriolimax</i>) <i>reticulatum</i> (Müller, 1774)	*	*		*	*
071000 <i>Discus rotundatus</i> (Müller, 1774)		*		*	*
075500 <i>Eucomulus</i> (<i>Eucomulus</i>) <i>alderi</i> (Gray, 1840)		*			
076700 <i>Helicella</i> (<i>Helicella</i>) <i>itala</i> (Linnaeus, 1758)				*	
077600 <i>Helicodonta obvoluta</i> (Müller, 1774)		*			
075200 <i>Limax</i> (<i>Limax</i>) <i>maximus</i> Linnaeus, 1758		*			
069100 <i>Merdigera obscura</i> (Müller, 1774)					*
076900 <i>Monacha</i> (<i>Monacha</i>) <i>cartusiana</i> (Müller, 1774)		*			
073100 <i>Nesovitrea</i> (<i>Perpolita</i>) <i>hammonis</i> (Ström, 1765)		*			
073400 <i>Ocycilus</i> (<i>Ocycilus</i>) <i>callarius</i> (Müller, 1774)				*	
073500 <i>Ocycilus</i> (<i>Ocycilus</i>) <i>draparnaudi</i> (Beck, 1837)	*	*		*	*
072100 <i>Phenacolimax</i> (<i>Phenacolimax</i>) <i>major</i> (Férussac, 1807)*					
077200 <i>Pseudotrichia rubiginosa</i> (Rossmässler, 1838)		*			
070400 <i>Succinea</i> (<i>Succinella</i>) <i>oblonga</i> Draparnaud, 1801		*		*	*
070300 <i>Succinea</i> (<i>Succinea</i>) <i>putris</i> (Linnaeus, 1758)	*	*	*		*
077300 <i>Trichia</i> (<i>Trichia</i>) <i>hispida</i> (Linnaeus, 1758)	*	*			*
068400 <i>Vallonia costata</i> (Müller, 1774)		*		*	
068500 <i>Vallonia excentrica</i> Sterki, 1892		*			
072200 <i>Vitrina</i> (<i>Vitrina</i>) <i>pellucida pellucida</i> (Müller, 1774)	*	*			*
073800 <i>Zonitoides</i> (<i>Zonitoides</i>) <i>nitidus</i> (Müller, 1774)		*	*	*	

Adressen van de auteurs:

A.D.P. van Peursen
 Tarweakker 65
 2723 TB Zoetermeer

S.M.A. Keulen
 Mesweg 10
 6336 VT Hulsberg

1. Enkele deelnemers. v.l.n.r.: E.A. Jansen, E. Tzimas, H.F.A.M. Huneker (rug), S.M.A. Keulen, B. Peters (Stichting ARK), E. Gittenberger, H.P. Wagner, dochter Clerx, mevr. E.M. Huneker-Konijn en mevr. Clerx.

2. Voer voor de gedragscode-commissie.....

3. In het veld werd stevig over de gevonden soorten gediscussieerd.

4. Ook een boom kan een grote aantrekkingskracht op malacologen hebben.